

Ženski sud - feministički pristup pravdi

Izveštaj o aktivnostima za period septembar – decembar 2016.

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od 500 osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

Žene u crnom su tokom svih pet godina bile nositeljke programskih aktivnosti Ženskog suda.

Završni događaj u Sarajevu nije kraj procesa, već naprotiv, podsticaj da se iz feminističke perspektive nastavi sa kreiranjem novih modela pravde. To je obaveza pre svega prema svedokinjama, ali i izraz naše odgovornosti prema ogromnom teretu nedavne prošlosti.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'Cure', Sarajevo, neke članice bivšeg Organizacionog odbora Ženskog suda (OOŽS) koji je delovao do događaja u Sarajevu učestvuju sporadično (Savet za ravnopravnost polova, Skopje, Makedonija), dok su se ostale članice OOŽS podržavaju aktivnosti bez aktivnog učešća.

U ovom izveštajnom periodu navedimo aktivnosti Žena u crnom kao i drugih organizacija koje učestvuju u nastavku procesa ŽS:

I Feministička etika brige - podrška svedokinjama

Regionalni susreti svedokinja – susret je deo nastavka procesa Ženskog suda - procesa feminističke etike brige i odgovornosti, a nakon završnog događaja u Sarajevu (7-10. maj). U ovom periodu održani su sledeći regionalni susreti:

Vrnjačka banja, 8. i 9. septembar 2016. - učestvovalo je 18 žena i to svedokinja iz Crne Gore, Kosova, Makedonije i Srbije. Ceo susret se odvijao u vidu radionica, a bio je posvećen psihološkoj podršci svedokinjama; celokupan susret je koordinirala je Ljupka Kovačević.

Banja Vrujci, 16, 17. i 18. decembar - na regionalnom susretu svedokinja na Ženskom sudu, održanom u Banja Vrujci (70 km od Beograda) 16, 17. i 18. decembra 2016. učestvovalo je **37** osoba. Susret su organizovale Žene u crnom iz Beograda u saradnji sa: Anima, Kotor, Fondacija CURE iz Sarajeva i Centar za žene žrtve rata, Zagreb.

Na ovom susretu učestvovala su sledeće svedokinje na ŽS:

Bosna i Hercegovina: Kadefa Rizvanović, Zumra Šehomerović, Nura Mustafić, Suvada Selimović, Šaha Hrustić, Šehida Abdurahmanović

Crna Gora: Anka Vukićević, Maja Jovović, Zagorka Matović, Roksanda Peković, Sabina Talović

Hrvatska: Milica Miladinović, Marica Šeatović

Makedonija: Marijonka Atanasovska

Srbija: Nadežda Kostić, Mirjana Mijailović, Vesna Đorđević, Marija Kovačev

Slovenija: Mirjana Učakar

Organizatorke terapeutkinje ŽS: Ljupka Kovačević, Nela Pamuković, Jadranka Miličević, Staša Zajović, Mira Vilušić, Marijana Senjak

Aktivistkinje, saradnice ŽS: Snežana Obrenović (ŽUC, Kraljevo), Rada Žarković (ŽUC, Sarajevo), Refija Hadibulić (Bajranovići/Srebrenica...

Međunarodne prijateljice i prijatelji: Lejla Mamut (UN Women, Sarajevo), Amrita Kapur (International Center for Transitional Justice, Njujork), kao i dve osobe iz Latinske Amerike.

Održane su sledeće debate/panel diskusije:

Da li sudovi i suđenja na međunarodnom i nacionalnom nivou zadovoljavaju pravdu?

U ovoj debati razgovaralo se o dostignućima, ograničenjima, protivrečnostima međunarodnih institucija pravde (Međunarodni sud za bivšu Jugoslaviju/Haški tribunal; suđenjima i sudovima na nacionalnom nivou u zemljama bivše Jugoslavije (nekažnjivost, žrtvovanje pravde...?); ulogi civilnog društva u zadovoljavanju pravde – kreiranju alternativnih modela pravde...

Predavanje je održao Nemanja Stjepanović, Fond za humanitarno pravo, Beograd

Uporedni pregled zakonodavstva u vezi sa ratnim zločinom silovanja – po državama bivše Jugoslavije

U ovoj panel diskusija učestvovala su: Milica Kostić, Beograd, Jadranka Miličević i Lejla Mamut iz Sarajeva, Mira Vilušić iz Tuzle i sve učesnice su izrazile izvesna dostignuća u ovoj oblasti (materijalne reparacije u BiH koje, nažalost, obuhvataju mali broj žena-žrtava ovog zločina). Međutim, neophodno je podsticati aktivnu politiku podrške žrtvama seksualnih zločina: simboličke a ne samo materijalne reparacije, osnaživanje preživelih, razvojni programi (obrazovanje, zdravstvena zaštita, stambeno zbrinjavanje...).

Naglašeno je da je najgora situacija u Srbiji jer Zakon o civilnim žrtvama rata ne priznaje ratni zločin silovanja, uprkos upornim zalaganjima Fonda za humanitarno pravo i srodnih organizacije.

Zloupotreba religije u političke svrhe, klerikalizacija cele regije i uticaj na ženska prava – uz projekciju dokumentarnih filmova o otporu žena u raznim područjima. Učestvovala su: *Nela Pamuković, Zagreb, Staša Zajović, Beograd, Lejla Mamut i Jadranka Miličević, Sarajevo*. Prikazani su i kraći dokumentarni filmovi o feminističkom otporu zloupotrebi religije.

Tokom susreta feministički tim terapeutkinja održao je više grupnih radionica, kao i brojne individualne razgovore (feministička etika brige i odgovornosti). Na ovom susretu je Amrita Kapur (International Center for Transitional Justice, Njujork) imala individualne intervju sa organizatorkama ŽS, kao i seriju grupnih intervju/radionica sa svedokinjama na ŽS i to o procesu organizovanja ŽS, nastavku procesa ŽS, itd. a tekst ekspertize Amrite Kapur će biti objavljen u publikaciji Ženska knjiga svedočenja.

Na ovom susretu napravljen je precizan plan aktivnosti ŽS do maja 2017. kada je zakazan sledeći regionalni susret Ženskog suda.

II Promocije Ženskog suda – feministički pristup pravdi

U ovom izveštajnom periodu održane su sledeće promocije/javne prezentacije ŽS, koje se sastoje od sledećih segmenata:

- *Šta je Ženski sud? Šta je feministički pristup pravdi? Istorijat i proces organizovanja Ženskog suda* – o čemu uglavnom govore organizatorke ŽS
- *Ženski sud – feministički pristup pravdi (52 minuta)* – projekcija dokumentarnog filma

- *Svedokinje govore o svom iskustvu svedočenja na Ženskom sudu u Sarajevu (Šta je za mene značilo svedočenje na ŽS?, kao i učešće u nastavku procesa ŽS)*
- *Razgovor sa publikom (Učinci Ženskog suda, nastavak procesa ŽS, problemi sa kojim se najviše suočavaju u svom okruženju – predlozi, sugestije za održanje 'mini' ŽS po specifičnim pitanjima, itd.).*

Održano je osam **(8)** javnih prezentacija, u pet **(5)** država bivše Jugoslavije a na ovim događajima učestvovalo je **330** osoba:

Beograd/Srbija, 7. oktobar 2016. – održana je promocija dokumentarnog filma „Ženski sud – feministički pristup pravdi“ na kojoj je učestvovalo oko **30** svedokinja iz svih zemalja bivše Jugoslavije, organizatorke i saradnice ŽS. Ovom događaju prisustvovalo je oko stotideset **(150)** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, kao i desetak evropskih zemalja.

Ljubljana/Slovenija, 16. oktobar - održana je u Socijalnom centru “Rog”, učestvovala su svedokinje iz Hrvatske (Milica Miladinović, Marica Šeatović i Jovanka Carević) Slovenije (Mirjana Učakar), organizatorke ŽS (Nela Pamuković, Marijana Senjak, Staša Zajović), aktivistkinje, građanstvo. Ovom događaju prisustvovalo je oko pedeset **50** osoba.

Pljevlja/Crna Gora, 22. oktobar - promocija filma o ŽS održana je u NVO „Bonafide“, učestvovala su svedokinje iz Crne Gore (Sabina Talović) i Srbije (Binasa Džigal), organizatorka i aktivistkinje ŽS (Staša Zajović i Violeta Đikanović); prisustvovalo je oko trideset **(30)** osoba – aktivistkinja i aktivista Bonafide, aktivistkinja srodnih organizacija iz grada, kao i iz Priboja, Prijepolja, Bijelog Polja, Beograda...

Prizren/Kosovo, 5. novembar – učestvovala su svedokinje sa Kosov (Nurije Tolaj), iz Srbije (Lidija Radičević, Nadežda Kostić), kao i organizatorke i aktivistkinje na ŽS iz Srbije i sa Kosova, a prisustvovalo je **18** žena.

Beograd, 20. novembar - u prostorijama Civil Rights Defenders na temu 'Feministički pristup pravdi – iskustvo Žena u crnom, ovom predavanju učestvovalo je desetak osoba **(10)**, studenata/kinja Pravnog fakulteta i Fakulteta političkih nauka iz Beograda; na ovoj promociji interaktivno predavanje je održala Staša Zajović.

Niš/Srbija, 21. novembar – u prostorijama Odbora za ljudska prava u Nišu, učestvovalo je **12** osoba, studenata društvenih nauka; tema 'Feministički pristup pravdi – iskustvo Žena u crnom', a oba predavanja su imala karakter upoznavanja sa feminističkim pristupom pravdi. Prikazani su video materijali o iskustvima ŽUC-a, doku-film 'Ženski sud-feministički pristup pravdi'.

Osijek/Hrvatska, 8. decembar – održana je u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici, a u okviru kampanje '16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama' u organizaciji ženske udruge 'Izvor' Tenja, uz podršku Centra za žene žrtve rata iz Zagreba i Žena u crnom iz Beograda. Na ovoj promociji učestvovala su svedokinje iz Hrvatske (Jelena Baketa, Milica Miladinović, Jovanka Carević i Marica Šeatović), iz Srbije (Marija Kovačev), organizatorke ŽS (Nela Pamuković, Nikolina Zec, Staša Zajović), članica Međunarodnog sudskog veća (Vesna Teršelič), a

promociji je prisustvovalo oko četrdesetak (40) žena, uglavnom aktivistkinja lokalnih organizacija civilnog društva.

Đulići (Bosna i Hercegovina), 22. decembar - u organizaciji udruženja građanki 'Anima' iz Đulića i Žena u crnom Beograd; promocija je održana je u kući Suvade Selimović. Učestvovalo je 21 žena iz okolnih mesta: Đulići, Klisa, Šetići, Tojšići, Potočare, Bajramovići kod Srebrenice, Pljevalja (Crna Gora), Leskovca i Beograda. Govorile su svedokinje iz BiH (Suvada Selimović, Šaha Hrustić, Nura Mustafić, Šehida Abdurahmanović), iz Hrvatske (Milica Miladinović) i Crne Gore (Sabina Talović), kao i organizatorke i aktivistkinje ŽS (Dunja Hadžiomerspahić, Milka Rosić, Staša Zajović i Violeta Đikanović). Na ovom susretu bilo je reči o ograničenjima institucionalne pravde, ali i o drugim pitanjima u vezi sa ženama i moći, političkom participacijom žena, itd.

Neka iskustva sa javnih prezentacija/promocija - svedokinje, kao i žene (manjim delom su bili muškarci) koje su prisustvovala javnim prezentacijama, smatraju da i dalje preovladavaju nacionalizam, militarizam, nebezbednost, posebno za manjine, pre svega etničke ali manjine na osnovu rase, ideološke, seksualne pripadnosti), i dalje preovladava strah od javnog iznošenja svedočenja o 90-im i to je posebno izraženo kod pripadnica etničkih manjina i to u svim državama bivše Jugoslavije. Pored upoznavanja građanstva sa idejom i iskustvima WoC, jedan od ciljeva je i stvaranje prostora za organizovanje 'mini' ženskih sudova po specifičnim problemima sa kojima se suočavaju žene. Među predlozima za 'mini' ŽS a o kojima su najčešće izneti tokom ovih događaja su: nasilje/diskriminacija na etničkoj osnovi, uključujući i progon, kao i pitanja vezana za kršenje radnih prava žena, militarizacija na nivou društva i države... Možemo zaključiti da se radi o višestrukom/višeslojnom nasilju, da su razni vidovi nasilja međusobno isprepleteni (etničko/klasno/rodno/militarističko nasilje).

III Zajednički radni konsultativni sastanci – u ovom periodu održavani su operativni radni sastanci organizacija, ekspertkinja, aktivistkinja koje učestvuju u nastavku procesa ŽS: na regionalnom sastanku u Banji Koviljači (krajem maja) na kojem su učestvovala organizacije koje aktivno učestvuju u nastavku procesa ŽS, kao i drugi brojni bilateralni radni sastanci.

IV Radni sastanci Žena u crnom: Kao nositeljke programskih aktivnosti u nastavku procesa ŽS, održavale su radne sastanke (izveštajne aktivnosti, priprema publikacija, dokumentacije i arhive ŽS, priprema regionalnih susreta svedokinja, priprema Ženske knjige svedočenja, koordinacija radne grupe za izradu dokumentarnog filma o ŽS, itd.

V Video aktivizam

Video aktivizam koji podrazumeva realizaciju video materijala u vezi sa feminističkim pristupom pravdi; obuhvata i prevod i titlovanje dokumentarnih filmova o iskustvima nenasilnih pokreta protiv nekažnjivosti zločina, neoliberalne ekonomske globalizacije, itd. U ovom izveštajnom periodu urađeni su sledeći video materijali:

Izrada finalne verzije dokumentarnog filma Ženski sud – feministički pristup pravdi; u ovom izveštajnom periodu film je preveden i titlovan na albanskom, engleskom i španskom jeziku.

VI Ženska knjiga svedočenja: rad na knjizi u koordinaciji Žena u crnom obuhvata sledeće segmente:

- *Redakcija svedočenja*: svedočenja za koje su svedokinje dale saglasnost su pregledana, unete su izmene, fusnote su pregledane od strane saradnice Ženskog suda Maše Malešević, u narednom periodu sledi još jedna redakcija.
- *Dokumenti sa Ženskog suda*: odluke i preporuke Međunarodnog sudskog veća su redigovane.
- *Tekstovi saradnica ŽS*: pregledani, prevod na engleski.
- *Ostali elementi*: analiza nastavka procesa je u toku rada, itd.

VII Učešće svedokinja i organizatorke ŽS u aktivnostima Žena u crnom (ulične akcije, posećivanje mesta zločina, obrazovni programi...)

1. Posećivanje mesta zločina

- *22. oktobar, Sjeverin/Srbija* – zajedničko učešće aktivistkinja Mreže ŽUC-a i svedokinja iz Srbije (Binasa Džigal) na komemoraciji/dženazi;
- *19. novembar, Vukovar/Hrvatska* – učešće svedokinja iz BiH (Suvada Selimović, Šaha Hrustić i Šehida Abdurahmanović), iz Hrvatske (Jelena Baketa) zajedno sa aktivistkinjama Mreže ŽUC-a na komemoraciji povodom 25 godišnjice zločina u Vukovaru;
- *20. decembar, Vranić kod Beograda* – učešće svedokinje iz Hrvatske (Milica Miladinović) sa aktivistkinjama ŽUC Beograd na pomenu podovom 73 godišnjice četničkih zločina nad civilima srpske nacionalnosti.

(Više detalja o pomenutim komemoracijama možete naći u prethodnim rubrikama ovog izveštaja)

2. Ženski mirovni susreti (o kojima će biti više reči u nastavku ovog izveštaja)

- *Prizren/Kosovo, 3. 4. i 5. novembar* – učestvovala svedokinje iz Srbije (Nadežda Kostić i Lidija Radičević), sa Kosova (Nurije Tolaj).

3. Žene zajedno grade mir – program se realizuje uz podršku ŽUC-a

- *Đulići, 23. septembra i 22. i 23. decembra* - (Suvada Selimović, Šaha Hrustić, Reiha Avdić, Šehida Abdurahmanović, Reiha Abdić iz BiH), iz Crne Gore (Sabina Talović).

4. Ulične akcije

- *Beograd, 8. oktobar* – mirovne akcije povodom 25 godina ŽUC Beograd, učestvovalo oko 30 svedokinja iz svih država bivše Jugoslavije;
- *Beograd, 9. i 10. oktobar* - akcije solidarnosti sa izbeglicama u beogradskim parkovima (Kadefa Rizvanović iz BiH)
- *Beograd, 18. novembar* – na obeležavanju 25 godina od zločina u Vukovaru učestvovala svedokinje iz BiH (Suvada Selimović, Šaha Hrustić i Šehida Abdurahmanović), iz Srbije (Nadežda Kostić).

(O navedenim akcijama možete naći detaljnije u rubrici 'Ulične akcije' ovog izveštaja).

VIII Izdavaštvo

U ovom izveštajnom periodu priredile smo *Izveštaje sa promocija Ženskog suda – 35 stranica*, kao i tromesečne izveštaje o aktivnostima ŽS na srpskom i engleskom jeziku.

Beograd, februar 2017.

(Priredila: Staša Zajović, u saradnji sa Ljupkom Kovačević i Milošem Uroševićem)